

Pere Comas i Calvet, un polític republicà de Berga (1892-1969)

Xavier Tornafruch

Pere Comas i Calvet va néixer a Berga el 23 de juliol de 1892. El seu pare era un mestre originari de Sants, mentre que la seva mare era berguedana. Després dels primers estudis a la seva ciutat natal marxà a Barcelona per a estudiar Dret, llicenciant-se a la Universitat de Barcelona. Més tard aniria a Madrid a fer el doctorat, que va culminar l'any 1916.¹ Quan va tornar a la capital catalana entrà a treballar al despatx d'advocats de Joaquim Lluhí i Rissech (1866-1929), un advocat nascut a Lloret de Mar, militant del republicanisme federal primer, i del catalanisme autonomista després, incorporant-se a la Lliga Regionalista el 1901, partit que va abandonar uns quants anys després per les discrepàncies que mantenia amb Francesc Cambó.

Fou un dels fundadors de la Unió Federal Nacionalista Republicana el 1910 i president de l'Ateneu Barcelonès entre el 1907 i el 1908. A més, va ser regidor de la minoria republicana a l'Ajuntament de Barcelona entre el 1909 i el 1913, abandonant un any després l'activitat pública, per motius de salut.²

Al costat d'aquest prohom republicà de la Barcelona de començaments del segle XX, el jove Pere Comas va iniciar una notable activitat pública. Esdevingué vicesecretari de l'Ateneu Barcelonès, participà en la fundació del periòdic *L'Opinió* i fou tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona. Quan l'any 1929 Lluhí i Rissech va morir, Pere Comas va escriure a la revista *Mirador* un article de comiat en què assegurava el següent:

Pere Comas i Calvet (1892- 1969)

«Potser dintre de les seves relllevants qualitats destacava més que cap altra, la de la seguretat en el judici. Això produïa el natural efecte d'infondre la tranquil·litat a l'ànim més commogut. Al redós del seu talent i del seu cor, les més profundes penes rebien el bàlsam del consol i de l'esperança. No coneixia l'odi. La llegenda del seu anticambonisme és absolutament falsa en aquest sentit. Tenia de Cambó, com diu molt bé Rovira i Virgili, el convenciment que ni era un bon polític no tan sols un passable ad-

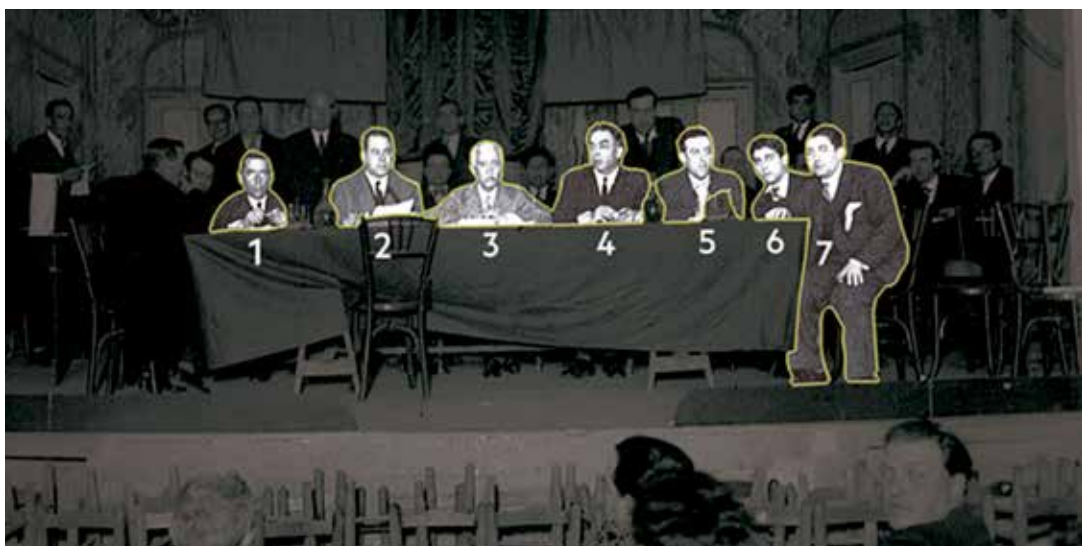
vocat, però mai no atacava cap altre aspecte de la seva personalitat ni del seu honor. Amb ell desapareix segurament el millor advocat mercantilista de Barcelona, un polític videntíssim, un ciutadà perfecte, tot un home. No l'he conegut com a capdavanter de l'Esquerra Catalana ni com a regidor, però molt em temo que, en deixar-nos per sempre, el país enter té motius per plorar-lo com el ploreem els que veiem en ell un segon pare.»³

Tanmateix, la primera activitat pública del jove Comas fou la participació en el setmanari d'esquerres *L'Opinió*, en la fundació del qual va participar el 1928, juntament amb una colla d'advocats que exercien a Barcelona, entre els quals el fill de Lluhí i Rissech, Joan Lluhí i Vallescà (1897-1944), i Joan Casanelles (1904-1926), que fou qui aportà el finançament necessari per a endegar el projecte. Els membres d'aquesta col·lectiu eren coneguts com el Grup de *L'Opinió*, i

també com els "lluhius", en referència a Lluhí i Vallescà, que exercí una gran influència sobre el cercle que es movia al voltant d'aquesta publicació. El periòdic, del qual Pere Comas i Calvet arribà a ser el director, comptà amb col·laboradors de renom, com ara Carles Soldevila, Josep Maria de Segarra, Marcel·lí Domingo o Manuel Serra i Moret.

Sense renunciar a la seva independència de criteri, el grup de *L'Opinió* esdevingué una fracció política que defensava la República, el federalisme ibèric i el

Mesa de la Conferència d'Esquerres Catalanes, celebrada al Foment Republicà de Sants el 18 de març de 1931, on es fundà Esquerra Republicana de Catalunya. D'esquerra a dreta: (1) Miquel Santaló, (2) Ernest Ventós, (3) Francesc Macià, (4) Joan Casanovas, (5) Ricard Palacín, (6) Josep Andreu i Abelló i (7) Joan Lluís Pujol i Font. Darrere, dempeus, s'hi reconeixen: Joan Ventosa i Roig i Antoni Vilalta.

socialisme democràtic. La dictadura de Primo de Rivera va suspendre el periòdic entre el setembre del 1929 i el maig de 1930. Reaparegué com a diari entre el 6 i el 12 d'abril del 1931, deixà de publicar-se durant una temporada i torna als quioscos entre el juny de 1931 i l'octubre de 1934, moment en què va desaparèixer definitivament, com a conseqüència de la repressió desfermada pel govern espanyol, dominat en aquells moments per la dreta, contra els qui havien participat en la revolta del mes d'octubre i que portà a la presó a alguns dels membres del grup de *L'Opinió*, com ara a Joan Casanelles.

A banda de la seva tasca a *L'Opinió*, Pere Comas també va impulsar el 1930 el periòdic republicà de Berga, *Renaixement Bergadà*, del qual en fou director, al costat d'un grup de col·laboradors locals. Per a Comas, tal i com s'explicita en alguns dels editorials que escrivia en aquesta publicació, el que calia era una confluència del republicanisme d'esquerres arreu de Catalunya, fugint de localismes i actituds individuals. És per això que sovint s'adreça als membres de l'Ateneu Catalanista Republicà de Berga o als del Casal Democràtic de Gironella perquè s'avinquin a les estratègies unitàries que s'estan articulant a Barcelona per a enderrocar el govern militar que a començaments del 1931 encara governa Espanya:

«Un mes abans dels comicis tenim encara les províncies de Madrid i Osea regides militarment i Espanya entera sense les llibertats mínimes. Afegiu-hi les calamitats enumerades al principi i veurem el magre resultat que cal esperar. Amb vint diputats republicans haurem perdut els catalans, i sense cap, ningú podrà dir que ens hagin derrotat. Portar un diputat d'oposició al Parlament és fer el joc del règim que no pot viure sense ella. Li cal una ombra de minories, una contra miserable que dongui la sensació de que els ciutadans tenim llibertat de pensament i d'actuació. Aquestes i altres raons han estat exposades en la reunió de forces esquerranes celebrada dilluns passat a Barcelona. Encara no hi ha hagut pronunciament o resolució. Esperem-la disposats a seguir-la.

L'Opinió fou un setmanari d'orientació política esquerrana fundat a Barcelona el febrer de 1928.

Berga no podrà discrepar de la tendència general ni de la majoria que en bona doctrina democràtica deu prevaldre. A ella haurà d'emmotllar-se la conducta de l'Ateneu Catalanista Republicà si no vol ésser titllat de cantonalista.»⁴

La fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya

Pere Comas va participar activament en el procés de convergència de les forces del republicanisme progressista, que havia defensat des de les pàgines de *L'Opinió* i de *Renaixement Bergadà*. Fou un dels signants del Manifest d'Intelligència Republicana el 1930 i, com a membre del *Grup de L'Opinió*, va prendre part en la Conferència d'Esquerres que va veure el naixement d'Esquerra Republicana de Catalunya, el març de 1931.

El nou partit es va crear per la confluència d'Estat Català, el partit de Francesc Macià, el Partit Republicà Català, del que provenia Lluís Companys, i la colla de *L'Opinió*, el membre més conegut dels quals era Joan Lluhí i Vallescà.⁵ Pere Comas fou l'encarregat d'elaborar la ponència d'ensenyament i esdevingué membre del Comitè Executiu del nou partit en representació de les comarques de Barcelona.⁶

A les eleccions municipals del 12 d'abril fou escollit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, ostentant els càrrecs de ti-

nent d'alcalde i de president de la comissió municipal de cultura. Simultàniament, fou conseller de Justícia i Dret del Govern Provisional de la Generalitat de Catalunya, més tard diputat per la circumscripció de Barcelona al Parlament de Catalunya i membre del Govern de la Generalitat, fins el 1933. Mentrestant, va renovar la seva condició de membre del Comitè Executiu del partit (1932) i entrà a formar part de la Junta de Museus de la Generalitat de Catalunya.

El 1933, Pere Comas, i els seus companys provinents del grup de *L'Opinió* van dimitir dels seus càrrecs públics per les desavinences estratègiques amb el president de la Generalitat Francesc Macià. Poc temps després, ell i tots els membres d'aquest corrent intern van ser desposseïts de la seva militància a Esquerra Republicana de Catalunya, en el marc de la greu crisi interna que visqué aquest partit en aquells moments.

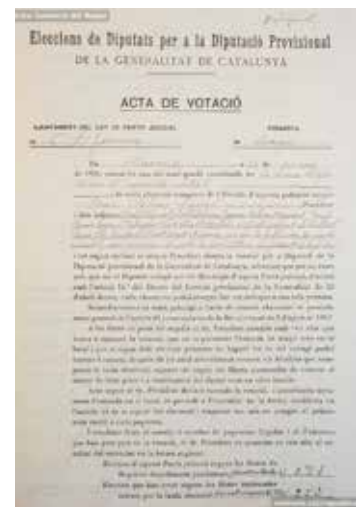
El Congrés Nacional extraordinari del partit ratificà l'expulsió de tots els afiliats que provenien de la colla de *L'Opinió*. Malgrat l'allunyament de Pere Comas del nucli central del projecte republicà, va ser nomenat magistrat del Tribunal de Cassació de Catalunya el 1934, motiu pel qual va haver de renunciar al seu escó al Parlament de Catalunya, ja que existia una incompatibilitat en els càrrecs.

Del trencament amb Macià a la Guerra Civil

El trencament del grup de *L'Opinió*, del que formava part Comas i

Calvet, amb Francesc Macià té el seu origen en la crisi del gener del 1933, quan els "lluhius" acusaren el president de la Generalitat de comportaments autoritaris per la negativa a donar explicacions al Parlament de les seves actuacions públiques. Finalment, l'enfrontament es va solucionar amb l'abandonament del Govern de Comas i Calvet, Lluhí i Vallescà, Tarradellas i Xirau.⁷

En realitat, les discrepàncies entre la colla de *L'Opinió* i el grup que provenia d'Estat Català eren més profundes, i tenien a veure amb la forma en què s'estaven tractant els traspassos a la Generalitat i l'oposició a adme-

Acta de la votació a les eleccions a Diputat de la Diputació de Barcelona

Retrat dels assistents a l'acte de la constitució del nou ajuntament republicà al Saló de Cent: Pere Comas, Joan Casanovas, Jaume Aiguader, Lluís Companys, entre d'altres. 14 d'abril de 1931.

Francesc Macià esdevé el líder indiscutible d'ERC.

tre l'exacerbació nacionalista dels membres d'aquest corrent independentista, que consideraven que no encaixaven amb el to socialitzant que Comas i els seus companys creien que havia de tenir la nova Esquerra Republicana de Catalunya.

Les desavinences cristallitzaren durant el II Congrés Nacional, en el decurs del qual els de *L'Opinió* denunciaren la manca de democràcia interna del partit, l'excés personalisme de Macià i l'allunyament dels principis fundacionals de l'Esquerra Republicana i la substitució d'aquests per un nacionalisme radical que ells es negaven a acceptar, mostrant-se molt crítics amb les formes paramilitars que adoptaren les Joventuts d'Esquerra Republicana- Estat Català.⁸ Derrotats pel vot de la majoria de delegats, que recolzaren la posició de Macià, els membres discrepants foren expulsats a finals del 1933, constituint-se en un altra formació política que s'anomenà Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra (PNRE).⁹

Pere Comas i Calvet va formar part del nucli dirigent d'aquest nou partit, al costat de la resta de membres del grup de *L'Opinió*

com Joan Lluhí, Antoni Xirau, Joan Casanelles, Joaquim Ventalló, Antoni Vilalta i Josep Quero.¹⁰ No va ser fins l'arribada a la presidència de la Generalitat de Lluís Companys, després del traspàs inesperat de Francesc Macià el 25 de desembre de 1933, que el PNRE s'avingué a col·laborar políticament amb els seus antics companys d'ERC. Així doncs, Joan Lluhí passà a ocupar la cartera de Justícia en el nou govern de Companys (gener de 1934).

Durant els fets del 6 d'octubre de 1934, el PNRE va donar suport a Companys i va ser objecte,

10 d'abril de 1935. Traslleden els presos polítics de l'«Uruguay», el vaixell-presó dels fets del sis d'octubre.

per tant, de la repressió desfermada per les autoritats espanyoles contra les organitzacions i les persones que hi van prendre part. El setmanari *L'Opinió* fou suspès, el partit va ser posat fora de la llei i els seus dirigents empresonats, entre els quals Pere Comas, que fou ingressat al vaixell-presó Uruguay, ancorat al port de Barcelona. A les eleccions del mes de febrer de 1936, el PNRE va formar part del Front d'Esquerres i va a participar en el Govern de Catalunya, que tornava a presidir Lluís Companys.

El president de la Generalitat va tornar a confiar la conselleria de Justícia i Dret a Pere Comas, que fou substituït per Josep Quero el 31 de juliol, ja en plena Guerra Civil. En aquells moments, Pere Comas ja havia renunciat a la seva militància al PNRE i havia reingressat a Esquerra Republicana de Catalunya, entre d'altres motius perquè els elements independentistes havien abandonat l'organització.

L'exili i la mort

El 1939, Pere Comas i Calvet, abandonava Catalunya camí de l'exili, i ja no hi tornaria mai més. Tenia quaranta-set anys, una bona part dels quals els havia dedicat a les seves dues grans passions: la política i el dret. Des de França es va traslladar a Colòmbia, on va col·laborar amb el *Ministerio de Hacienda y Crédito Público* en la recopilació de les disposicions financeres de finals del segle XIX i començaments del segle XX.¹¹

Més tard s'instal·là a Panamà, on va treballar d'assessor del *Ministerio de Hacienda y Tesoro*, col·laborant en la reforma del codi fiscal panameny. En aquesta època va estar vinculat a la Facultat de Dret i Ciències Polítiques de la Universitat de Panamà i va publicar alguns treballs sobre aspectes jurídics en revistes especialitzades. L'any 1946 va fundar la revista catalanista *Catalunya*. Després de trenta anys d'exili, Pere Comas i Calvet moria a Panamà el 1969. Havia estat una vida dedicada principalment a la política, durant la seva etapa catalana, i al dret, en el seu exili panameny.

Ministerio de Hacienda y Tesoro, col·laborant en la reforma del codi fiscal panameny. En aquesta època va estar vinculat a la Facultat de Dret i Ciències Polítiques de la Universitat de Panamà i va publicar alguns treballs sobre aspectes jurídics en revistes especialitzades. L'any 1946 va fundar la revista catalanista *Catalunya*. Després de trenta anys d'exili, Pere Comas i Calvet moria a Panamà el 1969. Havia estat una vida dedicada principalment a la política, durant la seva etapa catalana, i al dret, en el seu exili panameny.

Notes

1. PALOMAS MONCHOLÍ, Joan. «Memoriesquerra.cat», <https://memoriesquerra.cat/biografies/comas-calvet-pere> (consultat el 6 de juliol de 2020).
2. VEURE ROVIRA i VIRGILI, Antoni (1929) *Els polítics catalans. Enric Prat de la Riba, Ildefons Sunyol, Jaume Carner, Joaquim Lluhí i Rissech, Francesc Cambó*. Barcelona: Tipografia Occitània.
3. *Mirador*, 12 de setembre de 1929, pàg. 3.
4. *Renaixement Bergadà*, 30 de gener de 1931, pàg. 1.
5. VEURE CULLA CLARÀ, J.B. (2013). *Esquerra Republicana de Catalunya, 1931-2012: una història política*. Barcelona: La Campana; ALQUÉZAR, Ramon et alii (2001). *Esquerra Republicana de Catalunya: 70 anys d'història. 1931-2001*. Barcelona: Columna; IVERN SOLÀ, Maria Dolores (1989) *Esquerra Republicana de Catalunya: 1931-1936*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; SALLÉS, Anna Maria (1981). *La formació de l'Esquerra Republicana de Catalunya i la lluita per l'autonomia de Catalunya*. Universitat Autònoma de Barcelona: Tesi doctoral.
6. PALOMAS MONCHOLÍ, Joan. «Memoriesquerra.cat», <https://memoriesquerra.cat/biografies/comas-calvet-pere> (consultat el 6 de juliol de 2020).
7. MOLAS, Isidre (2000) [editor] *Diccionari dels partits polítics de Catalunya. Segle XX*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, pàg. 71.
8. *Ídem*.
9. VEURE CULLA CLARÀ, J.B. (1977) *El catalanisme d'esquerra (1928-1936)*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes.
10. MOLAS, Isidre (2000) [editor] *Diccionari dels partits polítics de Catalunya...*, pàg. 258.
11. PALOMAS MONCHOLÍ, Joan. «Memoriesquerra.cat», <https://memoriesquerra.cat/biografies/comas-calvet-pere> (consultat el 6 juliol 2020).

Xavier Tornafoch Yuste
Historiador